

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Szczecinie

LSZ.410.015.01.2019

Kpt. ż.w. Włodzimierz Kotuniak
Dyrektor Urzędu Morskiego w Słupsku
Al. Sienkiewicza 18, 76-200 Słupsk

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

Zmienione zgodnie z treścią uchwały Zespołu Orzekającego Komisji Rozstrzygającej
Najwyższej Izby Kontroli z dnia 15 października 2019 r.

P/19/068 - Przeciwdziałanie zagrożeniom wynikającym z zalegania materiałów niebezpiecznych na dnie
Morza Bałtyckiego

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Urząd Morski w Słupsku ¹ , Al. Sienkiewicza 18, 76-200 Słupsk.
Kierownik jednostki kontrolowanej	Włodzimierz Kotuniak, Dyrektor Urzędu Morskiego w Słupsku ² , od 26 lutego 2016 r. Poprzednio funkcję dyrektora pełnił Tomasz Bobin, od 15 lipca 2010 r.
Zakres przedmiotowy kontroli	1. Prowadzenie analizy zagrożeń związanych z zatopionymi materiałami niebezpiecznymi. 2. Planowanie i realizacja działań przygotowujących na okoliczność wystąpienia sytuacji kryzysowych związanych z zatopionymi materiałami niebezpiecznymi.
Okres objęty kontrolą	Lata 2016–2019 (I półrocze) z uwzględnieniem dokumentów sprzed i po tym okresie, mających wpływ na ocenę podejmowanych działań.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ³ .
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Szczecinie.
Kontrolerzy	1. Sławomir Żudro, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienia do kontroli: nr LSZ/106/2019 z 11 czerwca 2019 r. i LSZ/129/2019 z 16 lipca 2019 r. 2. Krzysztof Szczepaniak, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LSZ/107/2019 z 11 czerwca 2019 r. (akta kontroli str. 1-6, 585)

II. Ocena ogólna⁴ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

W okresie objętym kontrolą w Urzędzie nie podejmowano działań w celu identyfikacji zalegających na dnie Morza Bałtyckiego materiałów niebezpiecznych⁵. Nie planowano i nie prowadzono również działań mających na celu analizę zagrożeń wynikających z zatopionych materiałów niebezpiecznych.

Urząd nie posiadał systemu analizy ryzyka dla środowiska naturalnego wynikającego z zalegania w Morzu Bałtyckim tych materiałów. Ryzyko takie było szacowane jedynie na podstawie ogólnodostępnych danych oraz w przypadkach wyłowienia lub znalezienia niewybuchów. Urząd nie planował i nie realizował monitoringu zagrożeń związanych z bojowymi środkami trującymi znajdującymi się na dnie Morza Bałtyckiego, a także nie monitorował obszarów morskich w celu zapobiegania

¹ Dalej: Urząd.

² Dalej: Dyrektor.

³ Dz.U. z 2019 r. poz. 489, dalej: ustawa o NIK.

⁴ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁵ Jako materiały niebezpieczne przyjęto w kontroli – zalegające w polskich obszarach Morza Bałtyckiego: wraki statków z ropą i substancjami ropopochodnymi, zbiorniki z ropą i substancjami ropopochodnymi oraz broń i amunicję chemiczną, bojowe środki trujące (uwolnione lub znajdujące się w bombach, pociskach lub w beczkach czy skrzyniach, albo też w spoczywających na dnie wrakach statków) i produkty ich rozpadu.

minimalizacji i usuwania skutków zanieczyszczeń powodowanych przez wraki. Powyższe zaniechania wynikały z braku odpowiednich środków i sprzętu umożliwiającego identyfikację materiałów niebezpiecznych oraz przyjętego w Urzędzie stanowiska o braku kompetencji w tym zakresie.

W Urzędzie zostały opracowane procedury reagowania w przypadku zanieczyszczenia brzegu morskiego, a także ustalono zasady postępowania w przypadku wyłowienia bojowych środków trujących. Powołano zespół zarządzania kryzysowego. W przypadkach sytuacji kryzysowych podejmowano adekwatne działania.

Urząd nawiązał współpracę z Biurem Hydrograficznym Marynarki Wojennej i Morskim Oddziałem Straży Granicznej, jednak mimo wymogu określonego w § 4 rozporządzenia Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 20 sierpnia 1999 r. w sprawie współpracy urzędów morskich z Marynarką Wojenną i Strażą Graniczną⁶, nie opracował planów współpracy z Marynarką Wojenną obejmujących okres objęty kontrolą (w zakresie określonym w § 1 tego rozporządzenia).

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny cząstkowej⁷ kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Prowadzenie analizy zagrożeń związanych z zatopionymi materiałami niebezpiecznymi.

Opis stanu faktycznego

1.1. W okresie objętym kontrolą Urząd nie podejmował działań w celu identyfikacji zatopionych w Morzu Bałtyckim materiałów niebezpiecznych (wraków z paliwem oraz broni i amunicji chemicznej).

(akta kontroli str. 62-75)

W art. 42 ust. 1 ustawy z dnia 21 marca 1991 r. o obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej i administracji morskiej⁸, określona została właściwość organów administracji morskiej w sprawach z zakresu administracji rządowej związanych z korzystaniem z morza w zakresie unormowanym tą ustawą i innymi ustawami, m.in. w obszarze: bezpieczeństwa żeglugi morskiej (art. 42 ust. 2, pkt 1), ochrony środowiska morskiego przed zanieczyszczeniem wskutek korzystania z morza oraz przez zatapianie odpadów i innych substancji w zakresie nieuregulowanym przepisami prawa geologicznego i górniczego (art. 42 ust. 2 pkt 5), wykonywania i nadzorowania pomiarów hydrograficznych (art. 42 ust. 2 pkt 12a), prowadzenia zasobów danych hydrograficznych dla obszaru kompetencji właściwego terytorialnie dyrektora urzędu morskiego (art. 42 ust. 2 pkt 12b), wykonywania zadań w dziedzinie ochrony środowiska morskiego i ochrony przed powodzią zgodnie z przepisami ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. - Prawo wodne⁹ (art. 42 ust. 1 pkt 26a). Generalna kompetencja wynikająca z art. 42 ust. 1 ustawy o obszarach morskich oraz zakres zadań wymienionych w ust. 2 tej ustawy wskazują, iż organy administracji morskiej, aby wywiązać się z nałożonych na nie zadań dotyczących m.in.: ochrony środowiska, przygotowania dokumentów planistycznych, ustalania dróg morskich, kotwiczowisk, powinny posiadać wiedzę na temat zagrożeń wynikających z zalegania materiałów niebezpiecznych na dnie morza i podejmować działania adekwatne do stwierdzonych ryzyk.

⁶ Dz.U. Nr 75, poz. 850; dalej: rozporządzenie w sprawie współpracy z Marynarką Wojenną i Strażą Graniczną.

⁷ Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena cząstkowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

⁸ Dz.U. z 2018 r. poz. 2214, ze zm.; dalej ustawa o obszarach morskich.

⁹ Dz.U. z 2018 r. poz. 2268, ze zm.

Krajowy Plan Zarządzania Kryzysowego (cz. A, str. 70) w pierwszej z czterech faz określonej jako „zapobieganie sytuacjom kryzysowym” (zgodnie z art. 2 ustawy z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym¹⁰), tj. przed wystąpieniem sytuacji kryzysowej, a nie dopiero w reakcji na nią, wskazał wśród zadań urzędów morskich (jako podmiotów wiodących) „współpracę z Marynarką Wojenną i Strażą Graniczną w zakresie rozpoznawania i likwidacji zagrożeń z tytułu zatopionych bojowych środków chemicznych”. Opis tego zadania w sposób pośredni konkretyzuje obowiązek polegający na rozpoznawaniu i likwidacji zagrożeń z tytułu zatopionych bojowych środków chemicznych, który nałożony jest m.in. na urzędy morskie jako uczestników zarządzania kryzysowego. Obowiązek ten wynika z ogólnych kompetencji organów administracji morskiej określonych w art. 42 ust. 1 i 2 ustawy o obszarach morskich.

(dowód: akta kontroli str. 600)

Z przepisu § 3 zarządzenia nr 40 Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z dnia 8 listopada 2018 r. w sprawie organizacji zarządzania kryzysowego oraz wprowadzania stopni alarmowych w jednostkach organizacyjnych podległych Ministrowi Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej lub przez niego nadzorowanych¹¹ wynika, że za przygotowanie i realizację zadań z zakresu zarządzania kryzysowego, w tym obejmujących: analizę i ocenę możliwości wystąpienia zagrożeń, szczegółowe sposoby i środki reagowania na zagrożenia, ograniczanie i likwidację ich skutków oraz organizację monitorowania zagrożeń, odpowiada Dyrektor Urzędu Morskiego w zakresie swojej właściwości.

Zgodnie z art. 44 ustawy o obszarach morskich, organy administracji morskiej są właściwe do wykonywania określonych umowami międzynarodowymi zadań na pełnym morzu.

Polska była sygnatariuszem nw. umów obejmujących problematykę materiałów niebezpiecznych na obszarach morskich:

- Konwencji o zakazie prowadzenia badań, produkcji, składowania i użycia broni chemicznej oraz o zniszczeniu jej zapasów sporządzonej w Paryżu 13 stycznia 1993 r. (Konwencja CWC), w której, w części IV B, ust. 3 i 4 oraz części IV C ust. 8 i 9 Załącznika dotyczącego stosowania Konwencji CWC określono, że należy przedstawić Sekretariatowi Technicznemu wszelkie stosowne dostępne informacje, w tym w miarę możliwości lokalizację, rodzaj, ilość i aktualny stan starej/porzuconej broni chemicznej. Podczas Trzeciej Konferencji Przegładowej Konwencji CWC w kwietniu 2013 r. przyjęto postanowienie dobrowolnej wymiany informacji i podnoszenia świadomości pomiędzy państwami nt. efektów środowiskowych powodowanych przez zatopioną broń chemiczną;

- Konwencji o ochronie środowiska morskiego obszaru Morza Bałtyckiego sporządzonej w Helsinkach 9 kwietnia 1992 r.¹², która wymaga stosowania przez państwa-strony zasady zapobiegania, tj. podejmowania przez nie środków zaradczych, wtedy gdy istnieją podstawy do przypuszczenia, że substancje lub energia wprowadzone, bezpośrednio lub pośrednio, do środowiska morskiego mogą stworzyć zagrożenie dla zdrowia ludzkiego, szkodzić żywym zasobom i ekosystemom morskim, niszczyć jego walory lub przeszkadzać dozwolonemu wykorzystaniu morza – choćby nie było jeszcze dostępnego jednoznacznego dowodu, że pomiędzy tymi działaniami i zagrożeniami istotnie istnieje związek przyczynowo – skutkowy.

W konwencji wskazano, że aby móc skutecznie przeciwdziałać zagrożeniom dla środowiska morskiego oraz zdrowia i życia ludzkiego, wynikającym z materiałów

¹⁰ Dz.U. z 2018 r. poz. 1401, ze zm.; dalej: ustawa o zarządzaniu kryzysowym.

¹¹ Dz.Urz. Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej poz. 41.

¹² Dz. U. z 2000 r. Nr 28, poz. 346 „Konwencja HELCOM II”

niebezpiecznych zalegających na dnie morza należy rozpoznać rodzaj, miejsce i skalę zagrożenia i przeprowadzić analizę ryzyka.

W sprawie przyczyn niepodejmowania działań w celu identyfikacji zatopionych w Morzu Bałtyckim materiałów niebezpiecznych, Dyrektor wyjaśnił, że Urząd nie dysponuje siłami, środkami i kompetencjami do prowadzenia takich działań.

W okresie objętym kontrolą Urząd nie występował o środki finansowe na prowadzenie działań w celu analizy i oceny możliwości wystąpienia zagrożeń spowodowanych przez wraki z paliwem oraz bojowe środki trujące, ze względu – jak wyjaśnił Dyrektor – na nieskuteczność wystąpień w latach 2013-2014 o przyznanie środków na zakup sprzętu specjalistycznego do wykrywania skażeń.

(akta kontroli str. 62-66, 589)

W sprawie źródeł pozyskiwania danych o zatopionych w Morzu Bałtyckim materiałach niebezpiecznych Dyrektor wyjaśnił, że dane uzyskał na podstawie opracowania pn. „Zatopiona amunicja chemiczna - poradnik dla załóg kutrów rybackich”, autorstwa kmdra por. dr. Jarosława Michalaka (Akademia Marynarki Wojennej Gdynia) oraz na podstawie mapy: Chemsea Baltic Sea - Concentration Levels Of Total Arsenic In Sediments - Polish Naval Academy, Gdynia 2013 r.

(akta kontroli str. 62-66)

1.2. Urząd nie stworzył systemu gromadzenia danych o występowaniu materiałów niebezpiecznych w obszarze jego właściwości. Nie posiadał również planu identyfikacji zagrożeń związanych z takimi materiałami. Dyrektor wyjaśnił, że nie stworzono systemu zbierania informacji z powodu braku sił i środków, a zdarzenia związane z ujawnieniem tych materiałów występowały incydentalnie. Działania Urzędu związane były z likwidacją skutków zdarzeń.

(akta kontroli str. 62-75, 259-262)

Procedura postępowania w przypadku wyłowienia przedmiotów i substancji, których wygląd lub inne cechy wskazują, że mogą być bojowymi środkami chemicznymi, wprowadzona została w Urzędzie w 1997 r. zarządzeniem porządkowym Dyrektora Urzędu¹³ w formie instrukcji. Celem wprowadzenia instrukcji była ochrona życia i zdrowia załóg statków rybackich.

(akta kontroli str. 140-143)

Dyrektor wyjaśnił, że opracowana instrukcja dotycząca postępowania w przypadku wyłowienia bojowych środków trujących, zapewniała zidentyfikowanie każdej sytuacji związanej z kontaktem z materiałami niebezpiecznymi, w przypadku kontaktu z nimi rybaków i nurków. Dyrektor poinformował, że w latach objętych kontrolą nie zostały zgłoszone takie zdarzenia.

(akta kontroli str. 62-67)

Na pytanie o przyjęte w Urzędzie metody szacowania ryzyka zalegania materiałów niebezpiecznych, stanu materiałów niebezpiecznych oraz ryzyk z nimi związanych dla środowiska morskiego Dyrektor wyjaśnił, że Urząd nie posiadał systemu analizy ryzyka. „Ryzyko szacowane jest na podstawie ogólnodostępnych danych zalegania materiałów niebezpiecznych na dnie morza oraz w przypadkach wyłowienia lub znalezienia niewybuchu”. Dyrektor nie udzielił wyjaśnień w sprawie sposobu wykorzystania wyników analizy ryzyka w ww. zakresie.

(akta kontroli str. 62-75)

---

¹³ Zarządzenie porządkowe nr 2/97 Dyrektora Urzędu Morskiego w Słupsku z dnia 27 lutego 1997 r. w sprawie instrukcji postępowania w przypadku wyłowienia przedmiotów i substancji, których wygląd lub inne cechy wskazują, że mogą być bojowymi środkami chemicznymi (Dz.Urz. Woj. Słupskiego z 1997 r. Nr 12, poz. 59).

Dyrektor wyjaśnił, że nie jest w stanie podać szacunkowej kwoty ani szacunkowego czasu koniecznego do rozpoznania dna morskiego pod względem zalegania materiałów niebezpiecznych.

(akta kontroli str. 62-75)

1.3. Urząd nie posiadał informacji o zidentyfikowanych zagrożeniach na obszarze jego właściwości z tytułu zalegania na dnie Morza Bałtyckiego broni i amunicji chemicznej, w tym bojowych środków trujących. Dyrektor wyjaśnił, że posiadane dane o zatopionej amunicji na Morzu Bałtyckim pochodzą z publikacji naukowych i nie dotyczą obszarów będących w jego właściwości.

(akta kontroli str. 62-68)

1.4. Urząd posiadał informacje pochodzącą z bazy obiektów Biura Hydrograficznego Marynarki Wojennej o 88 wrakach znajdujących się na obszarze jego właściwości, w tym dane o położeniu geograficznym oraz głębokości nad wrakiem. Nie posiadał innych danych o tych wrakach, w tym w ilu potencjalnie może zalegać paliwo. Urząd nie posiadał również informacji o istniejących zagrożeniach na obszarze jego właściwości z tytułu zalegania na dnie morza wraków stanowiących zagrożenie dla środowiska morskiego.

(akta kontroli str. 62-69, 144-146, 589)

1.5. W przypadku zaistnienia zdarzenia związanego z ujawnieniem materiałów niebezpiecznych, system wymiany informacji w ramach Krajowego Planu Zarządzania Kryzysowego zapewniał wszystkim podmiotom zaangażowanym w ten proces właściwe informacje do realizacji ich zadań. Dyrektor wyjaśnił, że system funkcjonuje prawidłowo. Na bieżąco odbywa się aktualizacja punktów kontaktowych: Zespołu Monitorowania Zagrożeń w Ministerstwie Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej oraz wojewódzkich, powiatowych, miejskich i gminnych Centrów Zarządzania Kryzysowego, co w przypadku zaistnienia zdarzenia umożliwia sprawne przekazywanie informacji.

(akta kontroli str. 62-70)

1.6. W okresie objętym kontrolą nie wystąpiły incydenty związane z zatopioną bronią chemiczną na obszarze znajdującym się we właściwości Dyrektora Urzędu.

(akta kontroli str. 70-75)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono nieprawidłowość polegającą na niepodejmowaniu działań w celu identyfikacji zalegających na dnie Morza Bałtyckiego materiałów niebezpiecznych. Nie planowano i nie prowadzono również działań mających na celu analizę zagrożeń wynikających z zatopionych materiałów niebezpiecznych. Urząd nie posiadał systemu analizy ryzyka dla środowiska naturalnego wynikającego z zalegania w Morzu Bałtyckim tych materiałów. Ryzyko takie było szacowane jedynie na podstawie ogólnodostępnych danych oraz w przypadkach wyłowienia lub znalezienia niewybuchu. Tym samym nie przyczyniono się do rzetelnej realizacji obowiązków wynikających z art. 42 ust. 1 i 2 ustawy o obszarach morskich, w zakresie dotyczącym rozpoznania zagrożeń związanych z zaleganiem materiałów niebezpiecznych na dnie Morza Bałtyckiego, na obszarze właściwości terytorialnej Urzędu.

Dyrektor wyjaśnił, że Urząd nie dysponuje siłami, środkami i kompetencjami do prowadzenia takich działań.

(akta kontroli str. 267-268)

OCENA CZĄSTKOWA

W okresie objętym kontrolą Urząd nie dokonywał analizy zagrożeń, nie planował ani nie podejmował działań związanych z zatopionymi materiałami niebezpiecznymi (w tym wrakami z paliwem i bojowymi środkami trującymi) oraz nie szacował ryzyka jakie one ze sobą niosą dla środowiska.

OBSZAR

2. Planowanie i realizacja działań na okoliczność sytuacji kryzysowych związanych z zatopionymi materiałami niebezpiecznymi.

Opis stanu faktycznego

2.1. Urząd nie monitorował obszarów morskich (na powierzchni, w toni, na dnie) w celu zapobiegania, minimalizacji i usuwania skutków zanieczyszczeń spowodowanych przez wraki. Dyrektor wyjaśnił, że Urząd nie dysponuje siłami ani środkami do realizacji monitoringu obszarów morskich. (akta kontroli str. 268)

W okresie objętym kontrolą Urząd otrzymał 62 powiadomienia z systemu satelitarnego CleanSeaNet¹⁴ o prawdopodobnym zanieczyszczeniu olejowym powierzchni morza. Informacje były przekazywane przez Urząd Morski w Gdyni, który jest Krajowym Punktem Kontaktowym tego systemu. Wszystkie powiadomienia były oznaczone jako „green alert”, czyli o najniższym prawdopodobieństwie wystąpienia zanieczyszczenia.

W przypadku wygenerowania alertu, działania weryfikacyjne w Urzędzie były prowadzone przez Inspektorat Monitorowania Ruchu Morskiego i polegały na zwracaniu się do jednostki znajdującej się w pobliżu zanieczyszczenia, patrolu Straży Granicznej lub patrolu powietrznego prowadzonego przez Urząd Morski w Gdyni o sprawdzenie danego powiadomienia.

W latach 2016-2019 nie wystąpiły alerty o możliwym zanieczyszczeniu spowodowanym zalegającymi materiałami niebezpiecznymi.

(akta kontroli str. 268-269, 443)

Czynności obserwacyjne związane z ochroną środowiska, w szczególności wykrywanie zanieczyszczeń pochodzących ze statków, a także potwierdzanie alertów zawartych w raportach CleanSeaNet, prowadzone były w trakcie monitoringu lotniczego, wykonywanego przez Urząd Morski w Gdyni. Pracownicy Urzędu (Inspektoratu Ochrony Środowiska Morskiego) uczestniczyli w tych lotach zazwyczaj trzy razy w miesiącu, w charakterze obserwatorów. Główny Inspektor wyjaśnił, że w latach 2016–2019 w wyniku monitoringu lotniczego na obszarze właściwości Urzędu wykryto pięć przypadków zanieczyszczenia powierzchni morza. Nie zidentyfikowano wycieków paliwa z wraków.

(akta kontroli str. 268, 443-444, 454)

2.2. W okresie objętym kontrolą obowiązywały zasady postępowania w przypadku zanieczyszczenia brzegu morskiego substancjami pochodzącymi z morza, określone w zarządzeniach Dyrektora Urzędu¹⁵.

(akta kontroli str. 455-479)

W zarządzeniu nr 21 z 20 listopada 2018 r. określono, że w sytuacji wystąpienia zdarzenia o charakterze kryzysowym pracownicy Urzędu pełnią funkcję wspomagającą bądź pomocniczą, zgodnie z obowiązującym planem zarządzania

¹⁴ System do wykrywania i śledzenia zanieczyszczeń olejowych na powierzchni morza oraz wykrywania jednostek pływających, które mogły spowodować zanieczyszczenie.

¹⁵ Zarządzenia wewnętrzne Dyrektora Urzędu Morskiego w sprawie trybu postępowania w Urzędzie Morskim na wypadek zagrożenia sztormem, powodzią lub zanieczyszczeniem brzegu morskiego substancjami pochodzącymi z morza: nr 40 z dnia 21 grudnia 2012 r., nr 24 z dnia 3 października 2017 r., nr 21 z dnia 20 listopada 2018 r.

kryzysowego właściwym na miejscu wystąpienia zdarzenia. W zarządzeniu wskazano:

- sposób postępowania w przypadku odkrycia na terenie portu materiałów niebezpiecznych¹⁶: kapitan portu/bosman portu lub osoba go zastępująca powiadamia Policję, Inspektorat Monitorowania Ruchu Morskiego i właściwy Zarząd Portu, a w przypadku portów nieskomunalizowanych – wskazaną jednostkę wojskową;
- jednostki organizacyjne Urzędu działające w procedurze likwidacji zanieczyszczenia brzegu morskiego, tj.:
  - Inspektorat Monitorowania Ruchu Morskiego – w zakresie przyjmowania i przekazywania informacji usuwania zanieczyszczeń z plaży,
  - Inspektorat Ochrony Wybrzeża, poprzez właściwe obwody ochrony wybrzeża – w zakresie:
    - ✓ ustalenia miejsca wyrzutu,
    - ✓ powiadomienia Inspektoratu Monitorowania Ruchu Morskiego oraz odpowiednich lokalizacyjnie jednostek Straży Pożarnej w celu ustalenia rodzaju wyrzucanej substancji,
    - ✓ ustalenia skali, rozmiaru zanieczyszczenia,
    - ✓ usuwania substancji jedynie w przypadku uprzedniego określenia jej rodzaju i przez właściwe jednostki Straży Pożarnej, tj. po stwierdzeniu że substancja nie zagraża zdrowiu i życiu ludzi,
    - ✓ zdeponowania w wyznaczonych miejscach zebranej substancji do czasu jej utylizacji;
  - Inspektorat Ochrony Środowiska Morskiego w zakresie podejmowania prawem przewidzianych działań związanych ze stwierdzonymi faktami zanieczyszczeń lub zagrożeniem zanieczyszczenia polskich obszarów morskich, w tym: ocena sytuacji faktycznej, składanie informacji odpowiedzialnym organom.

Zgodnie z ww. zarządzeniem, Dyrektor - biorąc pod uwagę rodzaj i stopień zagrożenia oraz przebieg działań zmierzających do zwalczania zanieczyszczenia pochodzącego z morza, po otrzymaniu od podległych służb informacji, z których wynika że zachodzi możliwość zanieczyszczenia brzegu morskiego lub zachodzi zagrożenie życia lub zdrowia ludności w rejonie nadmorskim - powinien zawiadomić właściwego terytorialnie Wojewodę oraz Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska.

(akta kontroli str. 455-460)

Zadania pracowników obwodów ochrony wybrzeża obejmowały m.in.: czynności polegające na utrzymaniu czystości i porządku na pasie technicznym, zabezpieczenie materiałów niebezpiecznych wraz z powiadomieniem zgodnie z wyżej przedstawionym zarządzeniem, udział w akcjach likwidacji skutków nadzwyczajnych zagrożeń środowiska morskiego w strefie brzegowej.

(akta kontroli str. 360-362)

Urząd nie posiadał procedur dotyczących monitorowania obszarów morskich w celu zapobiegania, minimalizacji i usuwania zanieczyszczeń powodowanych przez wraki. Monitoring lotniczy prowadził Urząd Morski w Gdyni.

(akta kontroli str. 445)

2.3. Urząd nie przeprowadził analizy ryzyka zalegania we wrakach paliwa – nie posiadał wiedzy czy stanowią one zagrożenie. W okresie objętym kontrolą do

---

¹⁶ Niewybuchów, niewypałów lub przedmiotów, których wygląd wskazywałby na pochodzenie wojskowe.

Urzędu nie wpłynęły informacje, skargi ani wnioski w sprawie wraków stanowiących zagrożenie dla środowiska morskiego ani wycieków paliwa z wraków.

(akta kontroli str. 65-75, 269)

W okresie objętym kontrolą Urząd nie podejmował działań zapobiegawczych, związanych z wrakami stanowiącymi potencjalne zagrożenie.

(akta kontroli str. 268)

2.4.1. W okresie objętym kontrolą, na obszarze właściwości Urzędu wystąpiło 14 przypadków znalezienia lub wyrzucenia przez morze na brzeg przedmiotów i substancji potencjalnie niebezpiecznych. W siedmiu przypadkach substancja/przedmiot zostały znalezione przez pracowników Urzędu, w tym w pięciu w związku z prowadzeniem obchodu, a w siedmiu przypadkach informacja o znalezieniu została przekazana do Urzędu przez turystów, Policję lub Straż Pożarną.

W czterech przypadkach zdarzenia dotyczyły wyrzucenia na brzeg parafiny, która została zebrana siłami własnymi lub we współpracy z właściwymi gminami. W czterech kolejnych przypadkach dotyczących znalezienia niewybuchów, pracownicy Urzędu powiadomili właściwe jednostki zgodnie ze schematem powiadamiania o sytuacjach kryzysowych.

W sześciu innych przypadkach dotyczących trzech przypadków znalezienia niewybuchów oraz trzech przypadków znalezienia pojemników z nieznaną substancją, postępowania mające na celu likwidację zagrożenia prowadziły lokalne sztaby kryzysowe, Policja oraz Straż Pożarna. Urząd był każdorazowo powiadamiany o efektach prowadzonych działań.

Żaden z tych przypadków nie dotyczył bojowych środków trujących.

(akta kontroli str. 177-258)

2.4.2. Dyrektor Urzędu wyjaśnił, że pracownicy Obchodów Ochrony Wybrzeża przeprowadzali codziennie, z wyjątkiem dni, gdy warunki atmosferyczne utrudniały dostęp, kontrole plaż i pasa technicznego. Kontrole były wykonywane pieszo lub z wykorzystaniem sprzętu typu quad.

(akta kontroli str. 270)

Urząd nie posiada urządzeń pozwalających na dokonanie identyfikacji materiału niebezpiecznego. W 2018 r. zakupione zostały dla Obwodów Ochrony Wybrzeża cztery kombinezony ochronne, stanowiące indywidualną ochronę przed bezpośrednim kontaktem z substancjami chemicznymi i toksycznymi. W 2019 r. Urząd planuje zakup 8 szt. masek panoramicznych, chroniących drogi oddechowe oraz kombinezony chemoodporne jednorazowe, służące np. do dekontaminacji odzieży.

(akta kontroli str. 270-271)

W 2014 r. Urząd prowadził korespondencję z Wojewódzkim Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Gdańsku, Ministerstwem Środowiska oraz Ministerstwem Infrastruktury i Rozwoju w sprawie możliwości pozyskania środków finansowych z programu „Przeciwdziałanie zagrożeniom środowiska z likwidacją ich skutków” w kwocie 5 mln zł, z przeznaczeniem na zakup sprzętu specjalistycznego do prowadzenia akcji ratowniczych, tj. samochodów ciężarowych, łodzi, przeczep podłodziowych, mobilnych wykrywaczy skażeń, beczek na substancje niebezpieczne, kombinezonów ochronnych. Nie otrzymał pozwolenia na udział w tym programie.

(akta kontroli str. 271, 302-305)

2.4.3. Pracownicy Urzędu byli objęci szkoleniami w zakresie identyfikacji i reagowania w przypadku znalezienia broni chemicznej, obejmującymi bojowe

środki trujące wyrzucane na brzeg morski, postępowanie w przypadku zanieczyszczenia brzegu morskiego substancjami pochodzącymi z morza. Pracownicy byli również przeszkoleni w zakresie obsługi kombinezonów gazoszczelnych i ubrań ochronnych. Łącznie w Urzędzie przeszkolono 22 pracowników Obwodów Ochrony Wybrzeża i Biura Spraw Obronnych Żegluga. Ponadto pracownicy Urzędu uczestniczyli w treningach wymiany informacji w warunkach zagrożenia skażeniami z wykorzystaniem systemu informatycznego „Promień” Krajowego Systemu Wykrywania Skażeń i Alarmowania. W okresie badanym nie organizowano innych ćwiczeń związanych z zarządzaniem i reagowaniem kryzysowym, dotyczących materiałów niebezpiecznych.

(akta kontroli str. 271-273, 591-593)

2.5. W okresie objętym kontrolą Urząd realizował 29 inwestycji polegających na: przebudowie nabrzeży; budowie: ostróg, opasek brzegowych, progów podwodnych, dalb cumowniczych; prowadzeniu prac związanych z robotami czerpalnymi i refulacyjnymi, zasilaniem brzegów morskich. Nie prowadzono inwestycji w zakresie budowy lub przebudowy torów wodnych.

(akta kontroli str. 382-385)

W latach 2010-2015, w ramach prac przygotowawczych do realizacji inwestycji przeszukano (z uwzględnieniem występowania niewybuchów i niewypałów) obszary pasa technicznego i morskie o łącznej powierzchni 360 ha, co stanowiło 0,95% obszaru pasa technicznego i morza terytorialnego administrowanego przez Urząd. W latach 2016-2019 Urząd nie zlecał badania dna morskiego w powyższym zakresie.

(akta kontroli str. 438, 482)

W przypadku robót czerpalnych i czerpalno-refulacyjnych (związanych z utrzymaniem torów wodnych) dokumenty (i wzory umów) stanowiące podstawę do zawierania umów na ich wykonanie nie zawierały regulacji dotyczących postępowania z materiałami niebezpiecznymi.

Dyrektor wyjaśnił, że ww. roboty wykonywane były na torach wodnych, osadnikach i torach podejściowych od wielu lat i nie było przypadków wydobycia materiałów niebezpiecznych. Ponadto pomiary hydrograficzne prowadzone przed rozpoczęciem robót i po ich zakończeniu nie wykazały obecności materiałów niebezpiecznych.

(akta kontroli str. 483-540, 590)

2.6. Na obszarze właściwości Urzędu, w odległości ok. 22 km od linii brzegowej, znajduje się obszar Natura 2000 „Ławica Słupska” (kod: PLC 990001), o powierzchni 800,5 km², ustanowiony w 2004 r.¹⁷ Nadzór Dyrektora Urzędu nad tym obszarem polegał na przystąpieniu do opracowania projektu planu ochrony, o którym mowa w art. 29 ust. 1 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody¹⁸.

Opracowanie projektu planu ochrony zostało zlecone wykonawcy umową zawartą 5 lipca 2018 r., której przedmiot obejmował m.in. identyfikację istniejących i potencjalnych zagrożeń wewnętrznych i zewnętrznych dla siedlisk przyrodniczych, siedlisk gatunków ptaków i innych zwierząt, a także określenie sposobów eliminacji lub ograniczenia zagrożeń i ich skutków. Wykonawca zobowiązał się do realizacji przedmiotu umowy do 30.10.2020 r.

(akta kontroli str. 276-277, 541-559)

¹⁷ Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 21 lipca 2004 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (Dz.U. Nr 229 poz. 2313, ze zm.), uchylone z dniem 19 lutego 2011 r.

¹⁸ Dz.U. z 2018 r. poz. 1614, ze zm.

2.7. W Urzędzie był utworzony Zespół Zarządzania Kryzysowego¹⁹ stanowiący nieetatowy, doraźny organ, przy pomocy którego Dyrektor wykonywał zadania związane z zarządzaniem i reagowaniem kryzysowym w strefie odpowiedzialności. W skład Zespołu wchodził: Dyrektor i jego zastępcy jako przewodniczący i zastępcy przewodniczącego oraz główni inspektorzy, naczelnicy, główny księgowy, radca prawny, właściwy miejscowo Kapitan Portu i kierownik Obwodu Ochrony Wybrzeża. W zależności od rodzaju, rozmiarów i zasięgu zagrożenia lub zdarzenia kryzysowego Przewodniczący Zespołu mógł podjąć decyzję o wydzieleniu ze składu grupy operacyjnej z pionu organizacyjnego, właściwego dla zdarzenia dominującego w powstałej sytuacji kryzysowej.

Do zadań Zespołu Zarządzania Kryzysowego należało m.in.:

- skuteczne reagowanie w sytuacjach zagrożeń i zdarzeń kryzysowych dotyczących bezpieczeństwa ludzi, infrastruktury portowej i zapewniającej dostęp do portów, jednostek pływających, środowiska morskiego i lądowego oraz terenów i obiektów znajdujących się w strefie odpowiedzialności Urzędu,
- ocena występujących i potencjalnych zagrożeń mogących mieć wpływ na bezpieczeństwo publiczne i prognozowanie tych zagrożeń,
- przygotowanie propozycji działań i przedstawienie Dyrektorowi wniosków dotyczących wykonania, zmiany lub zaniechań działań ujętych w planie reagowania kryzysowego.

Zarządzenia w sprawie utworzenia Zespołu Zarządzania Kryzysowego określały najbardziej prawdopodobne zagrożenia i sytuacje kryzysowe, tj. m.in.: skażenie środowiska spowodowane zanieczyszczeniem wód portowych, red i brzegu morskiego przez wylew substancji ropopochodnych i innych niebezpiecznych czynników oraz zagrożenie związane z wyłowieniem przedmiotów i substancji, których wygląd lub inne cechy wskazują że mogą być bojowymi środkami trującymi.

(akta kontroli str. 560-567)

Dyrektor wyjaśnił, że dekontaminacji dokonują jednostki specjalistyczne Wojska Polskiego. Kosztami dekontaminacji plaż jest obciążony Skarb Państwa, a kutrów ich właściciele.

(akta kontroli str. 278)

Zgodnie z „Planem udzielenia schronienia statkom potrzebującym pomocy”, opracowanym w kwietniu 2013 r. przez Dyrektora i zatwierdzonym przez Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej, stałe miejsca do bezpiecznego zacumowania i przeprowadzenia dekontaminacji jednostek pływających zostały wyznaczone w portach w Kołobrzegu, Darłowo i Ustka.

(akta kontroli str. 278, 386-395)

W okresie badanym Urząd nie posiadał wewnętrznych procedur ani planów reagowania na wystąpienie sytuacji kryzysowych na morzu, związanych z materiałami niebezpiecznymi.

Dyrektor wyjaśnił, że działania w przypadku wystąpienia takich sytuacji na morzu należą do zadań Morskiej Służby Poszukiwania i Ratownictwa.

(akta kontroli str. 590)

2.8.1. W okresie objętym kontrolą sytuacje wynikające ze znalezienia materiałów niebezpiecznych wystąpiły w czterech przypadkach przedstawionych w punkcie 2.4.1. wystąpienia pokontrolnego, tj. 19 sierpnia 2017 r., 16 lipca 2018 r., 1 sierpnia 2018 r. oraz 6 sierpnia 2018 r. We wszystkich przypadkach Inspektorat Monitorowania Ruchu Morskiego przekazywał w ciągu godziny informację

¹⁹ W okresie objętym kontrolą powołany zarządzeniami Dyrektora Urzędu Morskiego w Słupsku w sprawie utworzenia Zespołu Zarządzania Kryzysowego: nr 12 z dnia 20 marca 2009 r. i nr 4 z dnia 1 lutego 2019 r.

o zdarzeniu, zgodnie ze schematem powiadania w sytuacji kryzysowej. Każdorazowo obiekt był zabezpieczony przez Policję lub Straż Miejską do czasu jego usunięcia przez patrol rozminowania. We wszystkich przypadkach powiadamiano odpowiednie jednostki Marynarki Wojennej i Straży Granicznej. Żaden z badanych przypadków nie dotyczył skażenia chemicznego na morzu, w tym rozlewów olejowych.

(akta kontroli str. 177-258)

2.8.2. W okresie objętym kontrolą Urząd opracował i uzgodnił plany współpracy z Morskim Oddziałem Straży Granicznej oraz Biurem Hydrograficznym Marynarki Wojennej, ustalone na podstawie § 4 rozporządzenia w sprawie współpracy z Marynarką Wojenną i Strażą Graniczną. Plany współpracy z Morskim Oddziałem Straży Granicznej przewidywały m.in. wzajemną wymianę informacji w zakresie: bezpieczeństwa żeglugi, ochrony środowiska, naruszania przepisów na polskim obszarze morskim lub w pasie technicznym (pkt 10), udział inspektorów Urzędu w kontrolach polskiego obszaru morskiego, prowadzonych z wykorzystaniem jednostek pływających i statków powietrznych Morskiego Oddziału Straży Granicznej (pkt 12 i 13), przekazywanie informacji do Urzędu z lotów patrolowych statkami powietrznymi Morskiego Oddziału Straży Granicznej nad polskim obszarem morskim, przekazywanie do Urzędu informacji o odnalezieniu mienia, odpadów morskich i innych substancji, w tym niebezpiecznych, wyrzuconych na brzeg lub znalezionych na morzu (pkt 20).

Plany współpracy z Biurem Hydrograficznym Marynarki Wojennej dotyczyły m.in. bieżącej wymiany: danych o obiektach podwodnych, wyników prowadzonych pomiarów hydrograficznych oraz geodezyjnych w strefie terytorialnego zakresu działania Dyrektora Urzędu.

W realizacji zadań wynikających z planów współpracy z Oddziałem Morskim Straży Granicznej i Biurem Hydrograficznym Marynarki Wojennej nie wystąpiły utrudnienia.

(akta kontroli str. 396-436, 593)

Urząd, mimo obowiązku wynikającego z § 4 ww. rozporządzenia w sprawie współpracy z Marynarką Wojenną i Strażą Graniczną, nie opracował planów współpracy z Marynarką Wojenną w zakresie określonym w § 1 rozporządzenia.

(akta kontroli str. 440)

Określony w § 1 rozporządzenia zakres współpracy z Marynarką Wojenną i Strażą Graniczną różni się od zakresu współdziałania z Biurem Hydrograficznym Marynarki Wojennej określonym w przepisach § 2 rozporządzenia, natomiast zgodnie z § 4 rozporządzenia na urzędy morskie został nałożony obowiązek opracowania, w porozumieniu z Marynarką Wojenną i Strażą Graniczną, rocznych planów współpracy w zakresie określonym w tym rozporządzeniu.

2.9. W okresie objętym kontrolą, na obszarze właściwości Urzędu nie było przypadków wyłowienia bojowych środków trujących.

(akta kontroli str. 443)

2.10. Urząd, za pośrednictwem kapitanatów i bosmanatów portów, rozpowszechnił wśród załóg kutrów rybackich poradnik „Zatopiona amunicja chemiczna - poradnik dla załóg kutrów rybackich”, opracowany przez Akademię Marynarki Wojennej.

(akta kontroli str. 66, 76-137)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono nieprawidłowość polegającą na nieopracowaniu, zgodnie z § 4 rozporządzenia w sprawie współpracy z Marynarką Wojenną i Strażą Graniczną, rocznych planów współpracy z Marynarką Wojenną w zakresie określonym w § 1 tego rozporządzenia.

Dyrektor Urzędu wyjaśnił, że Urząd nie występował o uzgodnienie planów współpracy ze względu na zaniechanie podpisywania tych porozumień przez Marynarkę Wojenną od 2008 r. Jednocześnie Dyrektor poinformował, że nie ma potrzeby podpisywania planów współpracy oddzielnie z Marynarką Wojenną i Biurem Hydrograficznym Marynarki Wojennej, ponieważ jest ono komórką organizacyjną Marynarki Wojennej.

(akta kontroli str. 593)

OCENA CZĄSTKOWA

W Urzędzie zostały opracowane procedury reagowania w przypadku zanieczyszczenia brzegu morskiego, a także ustalono zasady postępowania w przypadku wyłowienia bojowych środków trujących. Powołano Zespół Zarządzania Kryzysowego. W przypadku zaistnienia sytuacji kryzysowych podejmowano adekwatne działania. W ramach nadzoru nad obszarami Natura 2000 przystąpiono do opracowania projektu planu ich ochrony.

Urząd nie planował i nie realizował monitoringu zagrożeń związanych z bojowymi środkami trującymi zalegającymi na dnie Morza Bałtyckiego. Nie posiadał również odpowiedniego sprzętu umożliwiającego ich identyfikację. Nie monitorował obszarów morskich w celu zapobiegania, minimalizacji i usuwania skutków zanieczyszczeń powodowanych przez wraki.

Urząd nawiązał współpracę z Biurem Hydrograficznym Marynarki Wojennej i Morskim Oddziałem Straży Granicznej. Nie opracowano wymaganych przepisami § 1 rozporządzenia w sprawie współpracy z Marynarką Wojenną i Strażą Graniczną planów współpracy z Marynarką Wojenną.

IV. Uwagi i wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, przedstawia następujące wnioski:

Wnioski

Podjęcie działań mających na celu:

- 1) identyfikację zatopionych w morzu materiałów niebezpiecznych, analizę możliwości i ocenę skali wystąpienia zagrożeń środowiskowych oraz organizację monitoringu tych zagrożeń,
- 2) opracowanie rocznych planów współpracy z Marynarką Wojenną zgodnie z zasadami i w zakresie określonym w rozporządzeniu w sprawie współpracy z Marynarką Wojenną i Strażą Graniczną.

Uwagi

Najwyższa Izba Kontroli nie formułuje uwag.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do Dyrektora Delegatury NIK w Szczecinie. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 30 od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosków oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Szczecin, 26 lipca 2019 r.

Zmian w wystąpieniu pokontrolnym
dokonał:

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Szczecinie

Kontroler
Sławomir Żudro
Główny specjalista kontroli
państwowej

...../.....
podpis

.....
podpis